

Wprowadzenie

Zapraszamy Państwa do zapoznania się z nr 72 czasopisma „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” przygotowywanego przez Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Stanowi on ósmy zeszyt serii poświęconej wyzwaniom rozwojowym Wielkopolski. Dostrzegając niedostatek aktualnych opracowań dotyczących problemów społecznych i ekonomicznych naszego regionu, Redakcja, przy aprobacie ówczesnej Rady Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, postanowiła, że począwszy od 2016 r. każdy czwarty w danym roku zeszyt naszego czasopisma będzie miał charakter tomu zbierającego wyniki badań regionalnych odnoszących się do województwa wielkopolskiego. Zakładamy, że podjęta inicjatywa przyczynia się do tworzenia cennego poznawczo zbioru wyników analiz, których zakres przestrzenny obejmuje Wielkopolskę. W niniejszym tomie autorzy siedemnastu artykułów poruszają z jednej strony bardzo aktualną, a z drugiej strony bardzo zróżnicowaną problematykę. Dotyczy ona wewnętrznych zróżnicowań rozwojowych Wielkopolski, funkcjonowania nowoczesnej gospodarki, aktywności społecznej mieszkańców, wyzwań rozwoju zrównoważonego w obliczu konsekwencji transformacji energetycznej, rozwoju rolnictwa z uwzględnieniem nowych tendencji transformacyjnych, prawidłowości związanych z funkcjonowaniem usług ze szczególnym zwróceniem uwagi na usługi edukacyjne, przemian rynku mieszkaniowego, rozwoju infrastruktury drogowej regionu oraz sytuacji finansowej samorządów lokalnych w województwie wielkopolskim.

Tom otwiera tekst Eugeniusza Kwiatkowskiego i Agaty Szymańskiej pt. „Efekty grawitacyjne i zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego powiatów w województwie wielkopolskim w latach 2010–2022”. Celem artykułu jest analiza zróżnicowania poziomu rozwoju gospodarczego powiatów województwa wielkopolskiego i ukazanie roli wybranych czynników, w tym efektów grawitacyjnych, w kształtowaniu tego rozwoju. Wyniki badania wskazują na powiązanie poziomu rozwoju gospodarczego powiatów z efektami grawitacyjnymi, rozmiarami inwestycji i stopą bezrobocia.

Kolejne dwa teksty odnoszą się do wyzwań rozwoju nowoczesnej gospodarki. W artykule pt. „Parki technologiczne w Wielkopolsce – transformacje przestrzenne w skali lokalnej i regionalnej” Matylda Wdowiarz-Bilska przedstawia zmiany, jakie zaszły w przestrzeni regionalnej i lokalnej parków technologicznych w województwie wielkopolskim będących, jako najbardziej zaawansowane i innowacyjne ośrodki wspierania przedsiębiorczości i komercjalizacji badań, kluczowym elementem gospodarki opartej na wiedzy. Uzyskane wyniki zwracają uwagę na zmiany formy regionalnej przestrzeni innowacyjnej oraz identyfikują wyzwania, jakie stoją przed samorządami dla poprawy funkcjonowania tego ośrodka innowacji w strukturze miasta. Autorka w ramach rekomendacji odniosła się również do zasad kształtowania polityki przestrzennej miasta i województwa, podkreślając

konieczność uwzględniania w jej założeniach lokalizacji parków technologicznych. W drugim artykule pt. „Start-upy i ekosystem start-upowy w Wielkopolsce jako czynnik rozwoju regionu” Marta Czyżewska przeprowadziła interesujące studia nad rolą ekosystemu start-upowego w rozwoju Wielkopolski. Wyniki zaprezentowane przez autorkę oznaczają, że kluczowymi elementami sukcesu są: współpraca z instytucjami wsparcia, dostęp do finansowania oraz możliwość rozwijania innowacji. Artykuł kończą rekomendacje dla administracji lokalnej, inwestorów, uczelni oraz innych aktorów ekosystemu, które mają wpływ na kształt i rozwój ekosystemu start-upowego regionu.

Ważną grupę artykułów w niniejszym tomie tworzą opracowania poświęcone problematyce aktywności społecznej. Pierwszy z nich został opracowany przez Emilię Bogacką, Romana Matykowskiego i Katarzynę Kulczyńską. W tekście pt. „Aktywność lokalna mieszkańców Poznania w świetle wyników wyborów do rad osiedli w 2024 r.” autorzy przeprowadzają charakterystykę aktywności lokalnej mieszkańców w kontekście wybranych aspektów zachowań wyborczych w wyborach do rad osiedli w Poznaniu w maju 2024 r., akcentując m.in. odmienności cech kandydatów do rad osiedli w kontekście przestrzennym. Wyniki badań pozwalają zidentyfikować znaczącą pasywność formalną przejawiającą się w sferze elektoralfnej aktywności sublokalnej – o czym może świadczyć wskaźnik obciążenia miejsc kandydatami. Uczestnictwo w tych wyborach, rola w nich kobiet oraz przedstawicieli partii i organizacji parapolitycznych wskazuje na bardzo niebezpieczne nasilanie się procesu zaniku tradycyjnych więzi w społecznościach osiedlowych. W drugim opracowaniu w omawianej grupie, pt. „Digitalization of Public Consultations in Rural Municipalities of the Wielkopolskie Voivodship”, Piotr Glenc omawia cyfrowe rozwiązania stosowane w konsultacjach społecznych w gminach wiejskich województwa wielkopolskiego, a także określa stopień ich upowszechnienia w regionie. Wyniki potwierdzają, że badane gminy deklarują stosowanie jedynie niewielkiej części szerokiego zakresu narzędzi opracowanych dotychczas w dziedzinie e-konsultacji. Dodatkowo badanie wykazuje, że w niektórych gminach więcej kanałów komunikacji elektronicznej jest wykorzystywanych na etapie informowania o zleconych konsultacjach niż przy ogłaszaniu ich wyników. Trzeci artykuł, odnoszący się do badania aktywności społecznej, pt. „Partycypacja w rewitalizacji – przykład ulicy św. Marcin w Poznaniu”, został przygotowany przez Edytę Masierek i Dominikę Pazder. Celem artykułu jest podkreślenie roli realnej partycypacji jako podstawy do integracji społeczno-przestrzennej oraz budowania trwałych partnerstw na rzecz odnowy i aktywizacji przestrzeni miejskiej. Na podstawie dokonanej przez autorów oceny możliwe było sformułowanie rekomendacji w zakresie przyszłych aktywności służących wypracowaniu optymalnego rozwiązania. Przedstawione wyniki mogą stanowić ciekawy wątek w dyskusjach naukowych na temat partycypacji społecznej, a także inspirację do prowadzenia przez samorządy zintensyfikowanych działań na rzecz szeroko rozumianego partnerstwa w rewitalizacji.

Kolejne dwa opracowania ukierunkowane zostały na problematykę wyzwań zrównoważonego rozwoju w warunkach oddziaływania konsekwencji transformacji energetycznej. Artykuł Aleksandry Lewandowskiej-Czuły pt. „Społeczna

perspektywa zrównoważonego rozwoju Wielkopolski Wschodniej – w kierunku ekologizacji regionu i sprawiedliwej transformacji” zawiera analizę i ocenę społecznej perspektywy zrównoważonego rozwoju Wielkopolski Wschodniej. Wyniki pozwoliły stwierdzić, że Wielkopolska Wschodnia ma ogromny potencjał przemian na rzecz zrównoważonego rozwoju, jednak zdaniem jej mieszkańców nie jest on w pełni wykorzystany. Natomiast artykuł Katarzyny Fagiewicz pt. „Zmiany świadczeń ekosystemów związane z realizacją wodnej koncepcji rekultywacji terenów pogórnicych. Przykład Wielkopolski Wschodniej” ukierunkowany jest na rozpoznanie i ocenę zmian świadczeń ekosystemów (ujętych wg klasyfikacji CICES V.5.1) związanych z realizacją scenariusza rekultywacji wodnej wspierającego odbudowę zasobów wodnych terenu pogórnicych w Wielkopolsce Wschodniej. Ustalenia autorki pozwalają zauważyć, że potencjał świadczeń dostarczanych przez geosystemy pogórnicych może wspierać cele lokalnej polityki rozwoju, a wyrażające je wskaźniki to wymierne narzędzia oceny korzyści, istotne dla podejmowania decyzji odnoszących się do rekultywacji i zagospodarowania terenów poeksploatacyjnych.

Serię artykułów dotyczących przemian wielkopolskiego rolnictwa otwiera opracowanie Romana Rudnickiego z zespołem pt. „Zróżnicowanie przestrzenne płatności Wspólnej Polityki Rolnej w województwie wielkopolskim – poziom, struktura i uwarunkowania”, którego celem była analiza poziomu, struktury i zróżnicowania przestrzennego płatności Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) w województwie wielkopolskim w 2022 r. oraz ich oddziaływanie na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich w tym regionie. Wyniki zróżnicowania przestrzennego poziomu płatności odniesiono do uwarunkowań przyrodniczych i pozaprzyrodniczych. Badania wykazały, że jednoznaczna ocena rozkładów przestrzennych absorpcji środków WPR jest utrudniona ze względu na ich zróżnicowaną strukturę według kierunków oddziaływania. Drugie opracowanie o tej tematyce przygotowała Natalia Szubska-Włodarczyk. W artykule pt. „Produkcja biogazu z odpadów produkcji zwierzęcej jako wsparcie dla neutralności klimatycznej w ujęciu regionalnym – przykład Wielkopolski” autorka podejmuje próbę oszacowania potencjału teoretycznego biogazu z odchodów zwierzęcych w województwie wielkopolskim. Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić, że Wielkopolska ma najwyższy teoretyczny potencjał produkcji biogazu z odpadów produkcji zwierzęcej w kraju, czemu towarzyszy wysoka produkcja zwierzęca. Autorka w ramach rekomendacji identyfikuje niezbędne obszary wymagające strategicznego podejścia w rozwoju scentralizowanych biogazowni w kontekście transformacji gospodarki Wielkopolski w kierunku neutralności klimatycznej.

Kolejne trzy artykuły dotyczą funkcjonowania sektora usługowego w województwie wielkopolskim. Grupę tę otwiera tekst Joanny Dominiak pt. „Zmiany struktury i rozmieszczenia usług w aglomeracji poznańskiej w latach 2009–2023”, w którym autorka dokonuje charakterystyki przemian zachodzących w sektorze usług w aglomeracji poznańskiej w latach 2009–2023. Wyniki badań informują, że w strukturze wewnętrznej sektora usług następuje wyraźny zwrot ku usługom informatycznym i profesjonalnym. Znaczące zmiany odnotowuje się także w ujęciu przestrzennym aglomeracji. Kolejne opracowanie przygotowane przez

Radosława Bula pt. „Dojazdy do szkół w województwie wielkopolskim w roku szkolnym 2022/2023” identyfikuje skalę i kierunki dojazdów do szkół na obszarze województwa wielkopolskiego. Rezultaty wskazują, że przemieszczenia, których celem są szkoły podstawowe i ponadpodstawowe, zdecydowanie różnią się od siebie z uwagi na ich skalę, kierunki i odległość dojazdów, która jest pochodną rozmieszczenia funkcji edukacyjnych w regionie. Trzeci tekst ma wyjątkowy charakter. W artykule Iwony Piotrowskiej i zespołu pt. „50-lecie Olimpiady Geograficznej w poznańskim ośrodku geograficznym” omówiono indywidualność naukową i dydaktyczną poznańskiego ośrodka geograficznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, koncepcję Olimpiady Geograficznej oraz podstawowe jej cele. Przedstawiono 50 lat funkcjonowania zawodów okręgowych Olimpiady Geograficznej w Poznaniu, akcentując wybraną problematykę, do której zaliczono: zasięg przestrzenny etapu okręgowego, skład komitetu organizującego zawody okręgowe, podkreślono funkcje i zadania oraz udział szkół, uczniów i nauczycieli.

Opracowania na temat funkcjonowania rynku mieszkaniowego Wielkopolski otwiera artykuł Marty Martyniak pt. „Oferta nieruchomości mieszkaniowych na sprzedaż: dane z Wielkopolski i Poznania”, w którym autorka próbuje dokonać oceny obecnej oferty mieszkaniowej w stolicy Wielkopolski, zwracając uwagę na strukturę ofert w układzie rynku pierwotnego i rynku wtórnego oraz wielkość mieszkań. Wyniki umożliwiają określenie aktualnej sytuacji rynkowej nieruchomości mieszkaniowych Poznania. Drugi artykuł, Edyty Bąkowskiej, pt. „Szacowanie potencjału demograficznego realizowanych i zaplanowanych inwestycji mieszkaniowych. Przykład gminy Rokietnica w powiecie poznańskim” prezentuje metodę szacowania potencjału demograficznego inwestycji mieszkaniowych na przykładzie gminy Rokietnica w powiecie poznańskim. Wyniki wskazują na potencjał demograficzny realizowanych i zaplanowanych inwestycji mieszkaniowych. Zaprezentowana metoda może stanowić cenne narzędzie dla lokalnych władz i planistów, umożliwiając uzupełnienie prognoz demograficznych o aspekt przestrzenny i inwestycyjny. Pozwala ona również na lepsze dostosowanie planów rozwoju infrastruktury społecznej i technicznej do przyszłego zapotrzebowania mieszkańców.

Przedostatni artykuł Mariusza Miedzińskiego pt. „Znaczenie dróg ekspresowych S-11 i S-10 w systemie transportowym północnej Wielkopolski” zawiera dokładną charakterystykę wielkości ruchu pojazdów samochodowych na poszczególnych odcinkach dróg krajowych DK11 i DK10 oraz wspierających je DW 179, 188 i 180. W celu podjęcia szczegółowego określenia roli i znaczenia dróg ekspresowych S-11 i S-10 na obszarze północnej Wielkopolski nawiązano do badań dostępności potencjałowej dla roku 2015 i przewidywanej dostępności potencjałowej dla roku 2030 według Komornickiego, wskazując, że już w tych modelach uzasadniona była potrzeba budowy dróg ekspresowych S-11 i S-10. Wyniki badań wielkości ruchu pojazdów oraz kierunki i skala ruchu potwierdziły w decydującym stopniu faktyczną potrzebę rozpoczęcia realizacji poszczególnych odcinków dróg ekspresowych S-11 i S-10.

Tom zamyka artykuł Pawła Motka pt. „Tax expenditures w gminach województwa wielkopolskiego”, w którym autor podejmuje próbę przedstawienia

zróźnicowania przestrzennego tax expenditures w gminach województwa wielkopolskiego oraz określenia czynników wpływających na to zróźnicowanie. Badania pokazały, że gminy województwa wielkopolskiego w różnym stopniu stosują preferencje podatkowe, co przekłada się na zróźnicowane kwoty utraconych dochodów podatkowych. Zdaniem autora wykorzystanie tax expenditures wynika więc z chęci utrzymania i zwiększenia kapitału politycznego, co najlepiej wyjaśnia koncepcja yardstick competition. Im bardziej zamożna jest gmina, tym w większym zakresie stosuje tax expenditures. W rezultacie władze gmin, za pomocą preferencji podatkowych, starają się konkurować z gminami sąsiednimi.

Zapraszamy Państwa do działu Nowości Wydawniczych, w którym prezentujemy publikacje o tematyce bezpośrednio związanej z problematyką rozwoju regionalnego i polityki regionalnej. W bieżącym numerze przedstawiamy monografię opracowaną pod redakcją Krzysztofa Stachowiaka i Roberta Kudłaka pt. „Wyzwania i perspektywy geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej”. Podejmuje ona temat tożsamości i integralności geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej, instytucjonalne i praktyczne aspekty funkcjonowania tej dyscypliny, ponadto ukazuje jej trendy i kierunki badawcze w niej występujące.

Mamy nadzieję, że włączą się Państwo w tworzenie kolejnych numerów naszego czasopisma, które jest indeksowane m.in. w bazie ERIH PLUS. Informujemy również, że według Komunikatu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 grudnia 2021 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych, czasopismo „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” wydawane przez Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM posiada obecnie 70 punktów.

Zapraszamy i zachęcamy Państwa do nadsyłania propozycji publikacji, informacji na temat nowości wydawniczych, recenzji i głosów polemicznych odnoszących się do najnowszych wyników badań, a także streszczeń wyróżniających się prac magisterskich z zakresu problematyki rozwoju regionalnego i polityki regionalnej, które mogłyby stać się podstawą do przygotowania artykułów w numerze poświęconym debiutem naukowym. Pamiętajmy, że tylko od naszej wspólnej aktywności zależy ostateczny kształt naszego czasopisma, którego kolejny numer trafił właśnie do Państwa.

Przypominamy, że wszystkie zasady dotyczące składania i recenzowania tekstów oraz numery archiwalne czasopisma dostępne są pod adresami: <https://pressto.amu.edu.pl/rprp> oraz <https://rr.home.amu.edu.pl>.

Prof. Paweł Churski
Redaktor naczelny czasopisma
„Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna”